

Голишевська А.Р. Підстави застосування окремих видів господарсько-правових санкцій / А.Р. Голишевська // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 207-210.

Голишевська Анна Романівна,
Навчально-науковий інституту права
Сумського державного університету

ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

Загальна декларація прав людини визначила засади діяльності в усіх сферах і галузях суспільного життя у державах-членах ООН. Її положення стосуються як основоположних прав людини і громадянина, так і їх прав на ведення бізнесу і його захист від посягань і порушень. Господарський кодекс України встановлює, що у випадках порушення в сфері господарювання учасники господарсько-правових відносин повинні понести господарсько-правову відповідальність шляхом застосування до правопорушника санкцій, які передбачені Господарським кодексом України та чинним законодавством.

Основною метою для застосування господарських санкцій є забезпечення правопорядку в сфері господарювання та захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави при здійсненні учасників правовідносин господарських правопорушень.

Як відзначається в науковій літературі, господарсько-правові санкції передбачають міру відповідальності правопорушників, яка безпосередньо визначена законом або договором.

Крім того, це гранична величина майново-примусового впливу на правопорушника, який може застосувати до нього кредитор або відповідний орган — суд.

Голишевська А.Р. Підстави застосування окремих видів господарсько-правових санкцій / А.Р. Голишевська // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 207-210.

Господарсько-правові санкції у своїй сутності є економічно-юридичними. Тому в законодавстві визначення економічні та майнові можуть вживатися як тотожні.

До системи санкцій, які можуть бути застосовані в господарській сфері слід віднести відшкодування збитків; сплата неустойки; конфіскація як вид господарсько-правових санкцій; господарсько-адміністративні штрафи; оперативно-господарські санкції; планово-розрахункові (оціночні) санкції; господарсько-організаційні санкції.

Для застосування санкцій необхідна наявність певних правових підстав. Це, по-перше, нормативні підстави, тобто сукупність норм права про відповідальність учасників господарських відносин. Другою правовою підставою є господарська правосуб'єктність правопорушника (боржника) і потерпілого (кредитора). Сторонами правовідносин щодо застосування відповідальності цього виду можуть бути суб'єкти господарювання, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також інші учасники господарських відносин (ч. 1 ст. 2; ч. 1 ст. 216 ГК). Третя підстава називається юридико-фактичною. Вона встановлена ч. 1 ст. 218 ГК, згідно з якою підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Це можуть бути протиправні дії або бездіяльність особи - господарського правопорушника, що порушують права і законні інтереси потерпілої особи (кредитора) чи заважають їх реалізації [1, с. 212].

У ч. 2 ст. 216 ГК України встановлено, що застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання [2].

Голишевська А.Р. Підстави застосування окремих видів господарсько-правових санкцій / А.Р. Голишевська // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 207-210.

З вищевикладеного вбачається, що необхідність застосування господарсько-правових санкцій зумовлена необхідністю гарантування належного виконання учасниками господарських відносин господарських зобов'язань.

Далі звернемося до розгляду підстав деяких видів господарсько-правових санкцій.

Застосування штрафних санкцій спрямовано на покарання за допущене правопорушення. Називаючи однією з підстав застосування штрафних санкцій порушення учасником господарських відносин правил здійснення господарської діяльності (ч. 1 ст. 230 ГК України), законодавець не врахував ту обставину, що порушення правил здійснення господарської діяльності — це самостійний вид господарського правопорушення, за який згідно з ч. 1 ст. 238 ГК України до порушника (а ним може бути лише суб'єкт господарювання, а не будь-який учасник господарських відносин) застосовуються адміністративно-господарські санкції. Крім того, в подальших статтях ГК, присвячених штрафним санкціям, про порушення правил здійснення господарської діяльності, як про підставу застосування штрафних санкцій, мова не йде [3, с. 14].

Згідно з ч.1 ст. 235 ГК за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції — заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

Підставою для застосування оперативно-господарських санкцій є факт порушення господарських зобов'язань іншою стороною. Ці санкції застосовуються стороною, яка потерпіла від правопорушення, у поза судовому порядку та без попереднього пред'явлення претензії порушнику зобов'язання. Порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій

Голишевська А.Р. Підстави застосування окремих видів господарсько-правових санкцій / А.Р. Голишевська // Збірник тез круглого столу, присвяченого 68-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини : збірник тез (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). — К.: ДНДІ МВС України, 2016. — С. 207-210.

визначається договором. Якщо сторона не згодна із застосуванням санкції, вона може звернутися до суду із заявою про відміну такої санкції та відшкодування збитків, спричинених її застосуванням. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій [4, с. 498]. До оперативно-господарських санкцій найчастіше відносять неустойку, штраф і пеню. Найчастіше оперативно-господарські санкції застосовують у вигляді односторонньої відмови від виконання свого зобов'язання управленою стороною із звільненням її від відповідальності за це у разі порушення зобов'язання другою стороною [5, с. 608].

Виходячи з вищерозглянутого, можна сказати, що оскільки господарсько-правова відповідальність покликана забезпечити правильну організацію та управління господарською діяльністю, то з'ясування підстав для застосування господарських санкцій має велике теоретичне та практичне значення. Однак на практиці часто виникають певні правозастосовчі розбіжності при визначенні вказаних підстав, виявлення яких повинно передусім забезпечити єдиний підхід у застосуванні тієї чи іншої господарської санкції.

Список літератури:

1. Щербина В.С. Господарське право : підручник / В.С. Щербина. — К.: Юрінком Інтер, 2013. — 636 с.
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436—IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18—22. — Ст. 144.
3. Щербина В. Господарсько-правова відповідальність: галузевий підхід, особливості застосування та напрямки подальших наукових досліджень / В. Щербина // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — № 3. — 2013. — С. 10–16.
4. Господарське право України: навч. посіб. / С.В. Несинова, В.С. Воронко, Т.С. Чебикіна; за заг. ред. С.В. Несиної. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 564 с.
5. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М.Л. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 616 с.